OBRAČUN ZARADE I NAKNADE ZARADE KAO IZVRŠNA ISPRAVA

REZIME: Poslednje izmene i dopune Zakona o radu su pred naučnu i stručnu javnost postavile značajno pitanje: Da li su zaposleni dopunom člana 121, dobili značajan institut zaštite pojedinačnih prava ili se radi, u praksi, o teško sprovodljivom institutu zaštite prava? Da li će odredba koja propisuje da obračun zarade i naknade zarade predstavlja izvršnu ispravu, omogućiti zaposlenom da brže i jednostavnije ostvari svoje pravo na zaradu koja mu nije isplaćena od strane poslodavca i time smanjiti broj radnih sporova, ili će se ona „utopiti” u neprekidna tumačenja zainteresovanih učesnika i tako je vremenom obesmisлити? Posmatrano u celini, izmenama i dopunama Zakona o radu, ni jedna ni druga strana nisu u potpunosti zadovoljne usvojenim rešenjima kojima je noveliran Zakon o radu.¹ Dilemama i stavovima koji će se izneti u ovom radu želim doprineti samo jasnijem i preciznijem formulisanju pojedinih radnopravnih instituta, a time u bližoj budućnosti i lakšoj primeni zakona koji trebaju biti jasni i dostupni svim poslodavcima i zaposlenima.

Ključne reči: zaštita zaposlenih, obračun, zarada, izvršna isprava

* Advokat u Apatinu, e-mail: oreljz@gmail.com

¹ Stavovi izraženi povodom donetog Zakona tj. izmena i dopuna Zakona o radu, *Sl. glasnik RS*, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 i 75/14 - dalje: Zakon, kako od Unije poslodavaca tako i od većeg broja sindikata. Preuzeto sa: <http://www.poslodavci.org.rs/>, <http://www.sindikats.rs/>, <http://www.asns.rs/>, <http://ujedinjenisindikatsrbije.rs/> (2014, oktobar, 20).

1. „Nulla executio sine titulo”²- uporedni prikaz instituta obračuna zarade kao izvršnog naslova

Zakon o izvršenju i obezbeđenju reguliše, pored nabrojanih izvršnih isprava i druge isprave koje su zakonom određene kao izvršne isprave.³

Ovakva formulacija je omogućila da se poslednjim izmenama i dopuna Zakona o radu, obračun zarade i naknade zarade reguliše kao izvršna isprava.⁴ Odredbama člana 121 Zakona o radu propisana je obaveza poslodavca da, zaposlenom prilikom svake isplate zarade i naknade zarade, dostavi obračun kao i da je poslodavac dužan da zaposlenom dostavi obračun i za mesec za koji nije izvršio isplatu zarade, odnosno naknade zarade. Uz takav obračun poslodavac je dužan da zaposlenom dostavi i obaveštenje da isplata zarade, odnosno naknade zarade, nije izvršena i razloge zbog kojih nije izvršena isplata.

U Republici Hrvatskoj prema odredbama člana 85, Zakona o radu, obračuni koji *ipso iure* imaju snagu izvršne isprave, taksativno su nabrojani u stavovima 1 i 2 toga člana.⁵

Odredbom člana 7, Pravilnika o sadržaju obračuna plate, naknade plate ili otpremnine⁶ propisano je da ako inspektor u sprovođenju inspekcijskog nadzora utvrdi da poslodavac u propisanom roku, radniku nije dostavio obračun iz kojeg je vidljivo kako je utvrđen iznos isplaćene plate, naknade plate ili otpremnine, ili utvrdi da poslodavac radniku nije u propisanom roku dostavio obračun dospele, a neisplaćene plate, naknade plate ili otpremnine ili utvrdi da ti obračuni nemaju propisani sadržaj, rešenjem će poslodavcu naložiti dostavu obračuna sa svim propisanim podacima pod pretnjom kažnjavanja.⁷

² Nema izvršenja bez zakonske osnove, bez valjanog izvršnog naslova; još u rimskom pravu formulisano je pravilo od koga ni savremeno pravo ne odstupa – prinudno izvršenje se može dopustiti i sprovesti samo na osnovu valjanog izvršnog naslova (isprave): više o ovom načelu: ASSIS, Araken de. Manual da execução. 9. ed. rev., amp. e atual. São Paulo: Revista dos Tribunais, 2005. (2014, oktobar, 27), Preuzeto sa: http://www.integrawebsites.com.br/versao_1/arquivos/e95c407e08d49c19c8dfaccd871f01e6.pdf

³ Član 13, stav 7, Zakona o izvršenju i obezbeđenju, *Sl. glasnik RS*, br. 31/11, 99/11 – dr. zakon, 109/13 – odluka US i 55/14 - dalje: ZIO.

⁴ Stav 6, člana 121 Zakona o radu: “Obračun zarade i naknade zarade koje je dužan da isplati poslodavac u skladu sa zakonom predstavlja izvršnu ispravu.”

⁵ Zakona o radu, *Narodne Novine Republike Hrvatske* br. 149/09 i 61/11 i radi se o obračunu plate, obračunu naknade plaće /zarade (bolovanje i sl.) i obračun otpremnine.

⁶ Pravilnik o sadržaju obračuna plaće/zarade, naknade plaće/zarade ili otpremnine, *Narodne Novine RS Hrvatske* br. 37/11.

⁷ Poslodavac čini prekršaj propisan odredbom člana 294, stav 1, tač. 50 Zakona o radu.

Međutim, iako obračun plate u Hrvatskoj predstavlja izvršnu ispravu, postoje određeni problemi u primeni ovih odredbi: **iznos troškova prevoza na posao koji je samo naznačen na tom obračunu, ne predstavlja sastavni deo plate**, odnosno ne može se smatrati platom, već drugim materijalnim pravom radnika. Zbog relativno stroge normativne formulacije (izvršna isprava je obračun plate, naknade plate i otpremnina), obračun plate koji često dodatno sadrži i trošak prevoza na posao ipak se **ne može smatrati izvršnom ispravom u odnosu na trošak prevoza**.⁸

U Republici Sloveniji Zakon o radu je obračun zarade regulisao kao izvršnu ispravu u članu 135 Zakona o radu.⁹ Tačnije, stavom 2 pomenutog člana je određeno šta treba da sadrži obračun i kako obračun izgleda, a sledećim stavom je odredio da je takav obračun verodostojna isprava na osnovu koje zaposleni može predložiti sudsko izvršenje.

U Republici Makedoniji,¹⁰ Republici Bosni i Hercegovini,¹¹ Republici Srpskoj¹² i Crnoj Gori¹³ nije predviđen obračun zarade kao izvršne isprave.

Dakle, Republika Srbija je ovim izmenama ipak napravila iskorak ispred zemalja zapadnog balkana s obzirom da Hrvatska i Slovenija koje predstavljaju deo Evropske unije, to imaju regulisano već kako smo to napred pomenuli.

2. Mogući problemi u praktičnoj primeni Zakona

Pošto odredba člana 121, stav 6 Zakona bliže ne uređuje i ne propisuje sadržaj obračuna zarade i naknade zarade, zakonodavac je bio u obavezi podzakonskim aktom¹⁴ bliže regulisati obračun koji je dobio status izvršne isprave. Pomenutim podzakonskim aktom bliže je uređen obavezni sadržaj

⁸ Na tim stavovima stoji i pretežna sudska praksa, Odluka Županijskog suda u Varaždinu, broj Gž-602/10-2 od 1. juna 2010. i sl.

⁹ Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1), *Uradni list R Slovenije*, št. 21/2013, 78/13-popr.

¹⁰ Zakon za radobitne odnosi (prečišćen tekst) *Sl. Vesnik na R. Makedonija*, br. 52 od 23.04.2012 godina.

¹¹ Zakon o radu FBiH prečišćeni tekst –neslužbena verzija, Zakon o radu i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu objavljeni su u *Službenim novinama Federacije BiH*, br. 43/99, 32/00 i 29/03.

¹² Prečišćeni tekst Zakona o radu, *Službeni glasnik Republike Srpske*, broj: 38/00, 40/00, 47/02, 38/03, 66/03 i 20/07

¹³ Zakon o radu, *Sl. list Crne Gore*, br. 49/08 od 15.08.2008, 26/09 od 10.04.2009, 88/09 od 31.12.2009, 26/10 od 07.05.2010, 59/11 od 14.12.2011.

¹⁴ Pravilnik o sadržaju obračuna zarade, odnosno naknade zarade, *Sl. glasnik RS*, br. 90/2014 - dalje: Pravilnik

obračuna zarade, odnosno naknade zarade. Naravno da je Pravilnik bio neophodan da bi se, uredili elementi koji će obračunu dati svojstvo podobne izvršne isprave.

Postoji opasnost da se ovde pojave određeni problemi kod primene zakonskih odredbi.

2. 1. Klauzula izvršnosti na obračunu zarade

Prema odredbi člana 12 ZIO izvršenje se određuje na osnovu izvršne ili verodostojne isprave, ako istim zakonom nije drugačije propisano. Dakle, da bi sud dozvolio izvršenje, izvršna isprava mora da bude i perfektna. Jedan od uslova za perfektnost izvršne isprave jeste da je izvršna isprava podobna za izvršenje. Prema odredbi člana 17, stav 1 ZIO izvršna isprava je podobna za izvršenje ako su u njoj naznačeni izvršni poverilac i izvršni dužnik, predmet, vrsta i obim ispunjenja obaveze, osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno. Dodatni uslov, za perfektnost izvršne isprave jeste i da je nastupila njena izvršnost. Izvršnost između ostalog podrazumeva, a što je veoma značajno, da je za dužnika istekao paricioni rok.¹⁵ U odredbi člana 35, stav 4 ZIO zakonodavac je propisao da se uz predlog za izvršenje priloži izvršna isprava u originalu ili overenoj kopiji ili prepisu, te da ista mora biti snabdevena klauzulom pravnosnažnosti, izuzev kada je zakonom dozvoljeno izvršenje nepravnosnažnih odluka. U praksi je ustaljeno da se na izvršne isprave od strane suda stavlja klauzula izvršnosti izvršne isprave kao uslov za dozvolu izvršenja (u obliku pečata). U praksi se mogu očekivati određeni problemi ako sud bude insistirao na izvršnoj ispravi koja treba da ima od suda overenu klauzulu izvršnosti. Određena bojazan da se u praksi može upravo pojaviti ovakav problem je u nedovršenoj odredbi člana 121 Zakona o radu, obzirom da obračun zarade, nije sudska odluka, niti odluka upravnog organa, on kao izvršna isprava ne podleže pravnosnažnosti, niti konačnosti. Obračun izdaje poslodavac, dostavlja ga zaposlenom i to u izvorniku kada je u pitanju obračun zarade koji se odnosi na zaradu koja nije isplaćena zaposlenom. Stiče se utisak da je zakonodavac morao da naznači da je obračun zarade izvršan sledećeg dana od datuma dospelosti koji je naznačen u obračunu (odnosno rok za isplatu zarade).

¹⁵ Paricioni rok u ovom slučaju je rok u kome je dužnik mogao dobrovoljno ispuniti svoju obavezu prema poveriocu.

2.2. Delimična isplata zarade po obračunu

Mogući problem kod primene ovako formulisane odredbe člana 121 Zakona, može nastati u slučaju delimične isplate zarade po obračunu, koji može nastupiti zbog nedostatka novčanih sredstava kod poslodavca. U toj situaciji ostaje dilema da zaposleni kao izvršni poverilac, na osnovu obračuna zarade i naknade zarade, kao izvršne isprave, predlaže izvršenje u odnosu na ceo iznos neisplaćene zarade kako je naznačeno u obračunu, a faktički se deo zarade isplatio u redovnoj isplati. Isto važi i za neuplaćene doprinose nadležnim fondovima, a koji se uplaćuju u korist radnika, na račun fonda.¹⁶

2.3. Utvrđivanje dospelosti za obračun koji predstavlja izvršnu ispravu

Određena opasnost u pogrešnoj primeni ovog radnopravnog instituta može da se pojavi kod izvršnosti obračuna, koja nije (jasno) regulisana Zakonom, i to iz razloga jer ni ZIO, koji je donet ranije, nije predvideo kasniju formulaciju Zakona o radu. Situacija bi se mogla prevazići, shodnim tumačenjem odredbi člana 15, stav 1,¹⁷ čl. 17¹⁸ i 35, stav 4 ZIO.¹⁹ Kod ovog tumačenja, treba poći od dobro poznatog pravila – „*in dubio pro laboris*“:²⁰ imajući u vidu da obračun zarade izdaje poslodavac, tj. izvršni dužnik, da je u njemu naznačen datum dospelosti (rok za isplatu neisplaćene zarade), zaključak koji se nameće je da je prvi dan, posle datuma dospelosti, dan kada je nastupila izvršnost obračunate zarade kao izvršne isprave. Tog dana zaposleni može zahtevati ispunjenje novčane obaveze, a u ovom slučaju obzirom da je obračun izvršna isprava, ispunjenje se zahteva, podnošenjem predloga za izvršenje od strane zaposlenog kao izvršnog poverioca, nadležnom sudu. U suprotnom slučaju, da sud zahteva da obračun zarade mora biti snabdeven

¹⁶ Misli se na: doprinose za PIO (penzijsko i invalidsko osiguranje), doprinose za zdravstveno osiguranje i doprinos za nezaposlenost, uplate se vrše na uplatni račun (objedinjena naplata), br. 840-4848-37.

¹⁷ Član 15, st. 1 ZIO glasi: „Sudska odluka kojom je naloženo ispunjenje potraživanja, izvršna je ako je postala pravosnažna i ako je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje, odnosno nastupio uslov određen tom odlukom, osim kada je zakonom drugačije propisano. Rok za dobrovoljno ispunjenje teče od dana dostavljanja odluke izvršnom dužniku, a završava se protekom poslednjeg dana roka određenog sudskom odlukom, ako zakonom nije drugačije određeno.”

¹⁸ Odredbe ZIO o podobnosti izvršne isprave za izvršenje.

¹⁹ Član 35, stav 4 ZIO glasi: “Uz predlog za izvršenje, izvršni poverilac je dužan da priloži izvršnu ispravu ili verodostojnu ispravu u originalu ili overenoj kopiji ili prepisu, kao i druge isprave kada je to ovim zakonom predviđeno. Izvršna isprava mora biti snabdevena klauzulom pravosnažnosti, izuzev kada je zakonom dozvoljeno izvršenje nepravosnažnih odluka.”

²⁰ Prevod sa latinskog: u slučaju sumnje u korist zaposlenog.

i formalnom potvrdom izvršnosti, onda će odluka po podnosioca predloga za izvršenje – zaposlenog kao izvršnog poverioca biti negativna a time i sama odredba obesmislena. Dakle, insistiranje na formalnoj potvrdi izvršnosti bi dovelo zaposlene u poziciju da svoje pravo da naplate neisplaćenu zaradu ne mogu ostvarivati u izvršnom postupku (iako je obračun neisplaćene zarade izvršna isprava), a pokušaj utuženja u parnici, mogao bi voditi, najverovatnije odbačaju tužbe sa obrazloženjem da nema pravnog interesa na strani tužioca, obzirom da već poseduje izvršnu ispravu.

2.4. Načelo formalnog legaliteta

Sporno pitanje, a to je pravo na isplatu zatezne kamate na neisplaćenu zaradu, odnosno pravo da se u izvršnom postupku na osnovu obračuna zarade kao izvršne isprave osim glavnice, odnosno neisplaćene zarade, naplati i zatezna kamata zbog docnje poslodavca – izvršnog dužnika.

U ovom slučaju, imajući u vidu da je izvršni sud vezan izvršnom ispravom,²¹ a da obračun zarade ne sadrži i podatke o isplati zatezne kamate, (jer to nije predviđeno Pravilnikom), to se po našem mišljenju predlogom za izvršenje, neće moći osnovano tražiti i izvršenje radi naplate zatezne kamate na iznos neisplaćene zarade kao glavnog potraživanja.

Navedeno bi vodilo odbijanju predloga za izvršenje u pogledu zatezne kamate. Stoga će zaposleni biti u poziciji da što pre podnese predlog za izvršenje, odnosno odmah posle datuma dospelosti, a pravo na zateznu kamatu (od datuma dospelosti koji je u ovom slučaju i datum docnje) će ostvarivati u parničnom postupku.

Zaključak

Smatramo da nema dilema da li je odredba člana 121, stav 6 Zakona o radu dovoljna da se obračun zarade tretira kao izvršna isprava i da li se ona „uklapa” u već postojeću formulaciju odredbe člana 13, tačka 7 Zakona o izvršnom postupku, te da kao takva, nađe primenu u praksi. Isto tako je jasno da je ista odredba mogla preciznije biti formulisana i samim tim otkloniti bilo kakve dileme u vezi primene u praksi.

²¹ Načelo formalnog legaliteta iz člana 8, ZIO; Prema terminologiji Zakona o izvršenju i obezbeđenju iz 1930 godine ovaj akt (izvršna isprava) je nosio naziv „izvršni naslov” tj. titulus executionis. Pojam izvršne isprave treba razlikovati od opšteg pojma isprave koja u građanskim sudskim postupcima ima značenje jednog dokaznog sredstva. Izvršna isprava u izvršnom postupku ima značaj procesne pretpostavke bez koje se ne može odrediti i sprovesti izvršenje, izuzev kad su ispunjeni uslovi za izvršenje na osnovu verodostojne isprave.

Sa iznetim stavovima smo razrešili dilemu koja postoji još od inicijative za donošenje izmena i dopuna Zakona o radu: da li su odredbe koje su usvojene i propisuju da obračun zarade i naknade zarade predstavlja izvršnu ispravu, omogućava zaposlenom da brže i jednostavnije ostvari svoje pravo na zaradu koja mu nije isplaćena od strane poslodavca. U svakom slučaju zaposleni će ovom odredbom imati višestruke koristi. Brža naplata zarade zaposlenog je samo doprinos ukupnoj pravnoj zaštiti individualnih prava zaposlenih.

Vreme bi trebalo da pokaže smanjenje broja radnih sporova u kojima je predmet spora isplata zarada. Za pravosuđe koje je radne sporove rešavalo u nerazumno dugim vremenskim intervalima trebalo bi da znači značajno rasterećenje.

Zoran N. Orelj

LLD, a lawyer employed in Apatin

The calculation of earnings and wages compensation as executive documents

A b s t r a c t

Recent amendments to the Labour Act put a significant issue in front of the scientific and professional public: whether employees, by amending of Article 121, received an important institute of protection of individual rights or whether, in practice, we are talking about a difficult to operate Institute of rights protection. Will the provision providing the fact that the calculation of earnings and wages compensation represents an executive document allow the employee to quickly and easily exercise his/her right to remuneration which he/she had not been paid by the employer and thereby reduce the number of labor disputes, or, will it be “drowned” in a continuous interpretations of stakeholders and become stultified. Generally speaking, neither of parties are fully satisfied with the adopted solutions which amended the Labour Act. By giving certain dilemmas and attitudes being presented in this study, I want to contribute only to a clearer and more precise formulation of the individual labor law institute, and thereby, in the near futurity, to the facilitation of the implementation of laws needed to be clear and available to all employers and employees.

Key words: protection of employees, statement of account, salaries, executive document

Literatura

1. ASSIS, Araken de. Manual da execução. 9. ed. rev., amp. e atual. São Paulo: Revista dos Tribunais, 2005.
2. Carić, S. (2011). Stanje u predmetima koje Republika Srbija ima pred Evropskim sudom za ljudska prava – uporedna statistička analiza, *Strani pravni život*, 1, str. 99–108
3. Ivošević, Z., Ivošević, M. (2007). Komentar Zakona o radu, Beograd.
4. Ivošević, Z., Ivošević, M. (2003). Ogledi na temu Zakon o radu, Beograd
5. Jovanović, P., (2012). Radno prvo, VI izmenjeno i dopunjeno izdanje, Novi Sad, Pravni fakultet
6. Thomas Dieterich u. a. (Hrsg.): Erfurter Kommentar zum Arbeitsrecht, 12. Auflage, München 2012, Verlag: C.H. Beck
7. Tintić, N. (1969). Radno i socijalno pravo, Zagreb, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu
8. Tintić, N. (1982). Socijalna pravda, Zagreb
9. Tintić, N. (1980). Značenje ideja i načela o pravdi napose o socijalnoj pravdi, za socijalne akcije i intervencije, Zagreb
10. Triva, S., Dika, M. (2004). Građansko parnično procesno pravo, sedmo izmenjeno i dopunjeno izdanje Zagreb, Narodne novine dd.
11. Tišma, M. (2012). Ustavne promene u okruženju, *Strani pravni život*, (3) str. 105-126
12. Izmene i dopune Zakona o radu, *Sl. glasnik RS*, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 i 75/14
13. Zakon o izvršenju i obezbeđenju, *Sl. glasnik RS*, br. 31/11, 99/11 - dr. zakon, 109/13 - odluka US i 55/14
14. Zakon o radu Republike Hrvatske, NN br. 149/09 i 61/11
15. Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1), *Uradni list RS*, št. 21/13, 78/13-popr.
16. Zakon za radotnite odnosi (prečišten tekst) *Sl. Vesnik na R. Makedonija*, br. 52 od 23.04.2012 godina
17. Zakon o radu FBiH prečišćeni tekst –neslužbena verzija, Zakon o radu i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu objavljeni su u *Službenim novinama Federacije BiH*, br. 43/99, 32/00 i 29/03
18. Prečišćeni tekst Zakona o radu, *Službeni glasnik Republike Srpske*, broj: 38/00, 40/00, 47/02, 38/03, 66/03 i 20/07
19. Zakon o radu, *Sl. list Crne Gore*, br. 49/08 od 15.08.2008, 26/09 od 10.04.2009, 88/09 od 31.12.2009, 26/10 od 07.05.2010, 59/11 od 14.12.2011